

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Престолонаследников Трг 2.

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК и УРЕДНИК
Душан Мил. Шијачки

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Са кумановског бојног поља

Над гробовима славно палих Косовских осветника 10. и 11. октобра 1912.
на Младом Нагоричину

Краљевић Ђорђе на Калин-Камену

www.unsrb Мотивација за одликовање Карађорђевог Звездом —

О учешћу Краљевића Ђорђа у првом борбеном реду у рату с Бугарима ми смо раније писали. За своје јуначко држање пред противником у другој рату Краљевић Ђорђе одликован је од Краља Карађорђевог Звездом са мачевима, на основу предлога команданта пука, који гласи:

„Учествовао је у борби од 20. јуна код 4. батаљона 9. пука „Краља Николе“, на Калин Камену, где је стојећи код наше брдске батерије, која је дејствовала на 1800 метара на непријатеља, посматрао најпре артиљериску борбу, затим је узео пушку од једног војника у резерви и упутио се у један од предњих ровова из којих се наша пешадија борила са непријатељском пешадијом.

У овом рову је Његово Височанство остало четврт часа, дејствујући пушком онако исто као и остали војници; код којих је Његово Височанство својим присуством и радом уздигло морал и изазвало велико одушевљење.

22. јуна Његово Височанство било је опет за време борбе на Калин Камену и за време кад је противник обасипао овај положај артиљериском ватром. И ако је Његово Височанство било умољено од официра да се уклони, он није слушао савете, већ је и даље остао код батерије.

23. јуна учествовао је Њ. Височанство Краљевић Ђорђе у нападу 9-ог пука на шумовиту косу између Калин Камена и Св. Воде и ту је био изложен артиљеријској и пушчаној ватри, из које није хтео да се уклони и ако су га официри за то молили...“

После Букурешког Мира

— Два Краљева писма —

Драги господине Пашићу,

По повратку Вашем из Букурешта, где сте са делегатима зараћених држава закључили мир, Ја сматрам за своју дужност честитати Вам, на том знаменитом успеху. Прелазећи у мислима све фазе наше дипломатске акције прошле и ове године, Ја знам све тешкоће, које су непрестано до самога краја искрсавале да омету драгоцене тековине наше драге војске и које сте са својим друговима, као први Моји саветници, имали из дана у дан да савлађујете. Знам и то, колико је за све то требало и труда и истрајности. У толико више Ви можете данас са праведним задовољством погледати на сјајне резултате свих тих напора. Одајући Вам своје пуно признање, Ја Вас одликујем лентом Мога Ордена Белог Орла.

У Београду
1. августа 1913,

Ваш благонаклони
Петар с. р.

Драги Војводо,

На славном завршетку два рата, у којима је наша драга војска својим дивним пожртвовањем покајала Косово, повратила старе српске земље, збрисала мучну сливничку успомену и удвојила Србију, Мени као Врховном Команданту, пријатна је дужност признати Вам драги Војводо, сјајне заслуге, које сте за своју земљу стекли својим мудрим и енергичним вођењем војних операција. За знак свога признања Ја Вас одликујем лентом Мога Ордена Карађорђевог Звезде.

У Београду
1. августа 1913.

Ваш благонаклони
Петар с. р.

Заслужни родољуби.

Архимандрит Сава.

Под Шарпланином, у убавоме Тетову, родио се и децен-јама је корисно српски делао честити народни свештеник и првосвештеник архимандрит Сава Протић, који има великих заслуга за одржање српског имена у некад поробљеним, а данас слободним српским крајевима. Са мало школе, али са много љубави за свој народ и готов на сваку жртву за народно добро архимандрит Сава много је допринео нашим скромним успесима тамо. Један од најзаслужнијих Срба нове Србије без сумње је овај честити слуга олтара Божијега и предани народни радник. Појимајући своју српску и свештеничку дужност он је без страха и без увијања вршио све оно што му је речено, да у интересу народне ствари мора вршити и од његова поштена и српска рада било је много користи. Био је годинама администратор митрополије рашко-призренске и скопљанске и народ оних крајева радоваће се ако свога „поп Саву“ ускоро буде могао целивати у архијерејску десницу.

Владета Љ. Ковачевић

— Јуначки подвизи славно палог јунака —

Само на десет дана пре објаве мобилизације, у глуво доба ноћи, пројурио је преко Косова онда секретар српског министарства иностраних дела, а сада већ покојни јунак с Куманова, Владета Љ. Ковачевић. Он је за једну ноћ развео поузданим лицима врло важна упуства и документа, која су се могла поверити само апсолутно поузданом носиоцу. Тај је корак нашег министарства био последњи, који се могао учинити и он је донео најлепших резултата. Владету, који је јурио на брзом коњу, пратио је само један гаваз и нико више. У само свануће спасили су га при његову повратку Арнаути, потрчали су да га пресретну, али — он је већ био на српској граници.

После месец дана одважни је Владета, као наредник у митраљеском одељењу, пао с истога коња, погођен шрапнелом. То је било у боју на Куманову. Његов отац, изгубивши тиме јединца сина, назвао је у новинама кумановски бој — славном битком.

Част српском јунаку!

НАШИ ЈУНАЦИ

Резервни пешадијски мајор Атанасије М. Поповић
командант батаљона у VIII пуку трећег позива

Мало је кога у Београду, Србији, Српству, Југословенству, па чак и ширем Словенству ко не познаје или бар није чуо за име овог одушевљеног српског родољуба, који годинама с њетком љубављу и великим пожртвовањем спрема и физички и духовно омладину за догађаје, који су нам донели границе Душанова царства. Да испишемо целу ову свеску још би мало рекли о заслугама овог Душановца, који највеће задовољство и уживање налази у вршењу своје српске дужности. Рат га је затекао у чину капетана прве класе и он је добио под команду батаљон у VIII пуку трећег позива. За слуге у првој рату добио је златну медаљу за ревносну службу. У другој рату Бог му је помогао, да учествује у борби у којој се, при заузећу утврђеног Белоградчика, славно показао, те је одликован златном медаљом за храброст и унапређен у чин мајора. Одушевљеном Душановцу, врлом Србину, одличном официру и правом српском јунаку од свега срца честитамо ово у истини заслужено одликовање, уверени, да ће се он у свако доба, када бојна труба јекне, показати достојан тога признања.

Дете јунак

—[Славна смрт једног малог београдског гимназисте —

У минулим ратовима имамо више примера, да су за част Отаџбине излагали своје јуначке груди куршумима непријатеља и још недорасли дечаки, који су умели и славно пасти за велику Косовску идеју. Ми смо неколико таквих примера забележили, па ево износимо још један пример, који сведочи и о пожртвовању и готовости српске деце, да се жртвују на олтар Отаџбине.

Шако Мирков Томовић, ученик IV разреда IV београдске гимназије, из Лијеве Ријеке (Матешева) славно је пао при мучком нападу Бугара код Бевђелије.

Покојни Шако, као син јуначке породице Томовића, која је дала доста жртава на олтар домовине, при објави рата Турској, похитао је са пушком у руци, да помогне остварењу свесрпске замисли, ушавши у својој 16. години у чету српских добровољаца, са којима је у прве редове ишао за све време док су ратне операције трајале у Санџаку. Пошто су операције завршене, Шако напусти своју комитску чету и дође на Скадар, где се јуначки показао при заузећу Бардања, учествујући у првим војничким редовима.

Прошавши храбро и сретно све операције ратне, после пада Скадра пошао је у Београд да настави школовање, одакле је понова, кад је Србија концентрисала војску против Бугарске, ступио у своју добровољачку чету и поново се овај храбри младић стави у чету добровољаца на одбрану свесрпских интереса, за које је при страшном окршају код Бевђелије јуначки пао.

Тако је завршио свој млађани живот овај млади јунак, чије ће име остати незаборавно међу његовим ратним друговима и знанцима, као и међу школским, јер се и тамо истицао, као врло бистар и угледан ученик.

Родитељи и остала својта нека се диче његовом смрћу, а њему лака родна српска земља, коју је искрено љубио и за коју је јуначки испустио своју племениту душу.

Слава му!

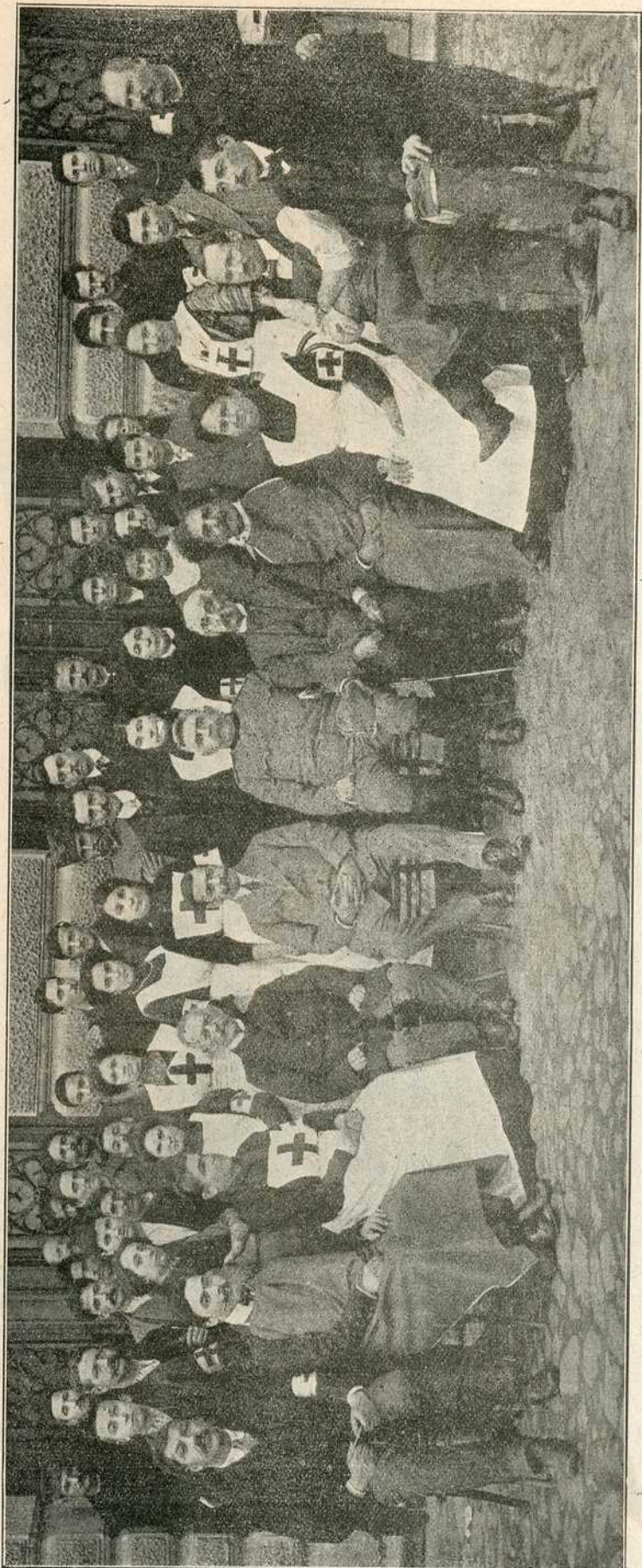
Црногорци осветници Сливнице

† Мило П. Вујовић.

Борећи се против небраће Бугара пао је 5. јула на Бањ-планини на 12 корака од бугарског шанца, у који је хтео први да ускочи храбри Љуботиљанин *Мило П. Вујовић*, учитељ, у 36. години.

† Ристо Дапчевић.

На Брегалници је 5. јула као јунак пао учитељ *Ристо Дапчевић*, у 29 години. Покојник је рођен у Врањини 1884. а на Цетињу је свршио Бугословско-учитељску школу и 1904. постао је учитељ. У црногорско-турском рату и ако батаљони писар учествовао је свугде у борби с пушком у руци. Био је пун јуначког поноса и свуда се истицао на јуначком медану, док славно није пао у крвавим борбама на Брегалници.

Д-р Станислав Новаковић, управник резервне болнице у Лесковцу, са страни лекарима и милосрдним сестрама.

† Спасоје С. Радуловић.

У крвавим борбама на Брегалници борећи се у првим редовима пао је јуначком смрћу барјактар гарде *Спасоје С. Радуловић*.

Слава славно палим!

О КУМАНОВСКОЈ БИТЦИ

— Из дневника једног ветеринара —

(Свршетак)

Крај једне сеоске кошаре — пола покривене и без зидова — наишли смо на штаб нашега пука. Киша је лагано сипала, а урлик топова и пуцањ пушака јасно се чуо. На мокрој слами лежао је наш командант будан са својим ађу-тантом и другим официрима. Направише место и мени и д-р Васи распитујући нас о превијалишту и покојном Глишићу. Ја сам уморан заспао и ако ми је киша непрестано падала за врат. Рано изјутра били смо на ногама. Рађање сунца показивало је да ће дан бити необично леп. Борба је непрестано трајала, али сада већ слабије. Када је већ лепо свануло, крај нас почеше пролазити војници 18 пука са официрима замењени свежим трупима. Међусобно поздрављање, грљење и запиткивање трајало је за сво време пролаза. И војници и официри били су каљави, бледи и изнурени али орни за шалу. Свежа трупа унела и свежи дух. Синоћна клонулост замењена је новим поуздањем и вером у победу.

Из наших предњих делова зачу се нека граја и вика. Прићох бљжје. Наши спроводе заробљене турске официре и војнике. Војници их радознано гледају, док се наши официри здраве са заробљеним официрима и нуде их дуваном. Спровели су их кнезу. Тада сам чуо да су ухваћена и она двојица што су синоћ на нас пуцали. Шта је са њима било неznam.

Од једном наредба за покрет крену нас и ми потрчасмо коњима. Цела дивизија крену се напред. У самом покрету, када смо прелазили ону велику јаругу, где смо и јуче били, неколико граната падоше баш крај нашег 3-ег ескадрона. Јахао сам поред командира сад капетана Недельковића.

— Тонал поздрав, рекох му у шали.

Он се насмеја и командова, те ескадрон скрену у лево.

Када смо стигли под сам јучерањи положај наредише нам те сјახасмо. Изгледа да су нас Турци и ту приметили јер нам послаше неколико метака, али срећом нису имали успеха.

Тада ми се указа величанствена слика. Нови стрељачки стројеви, дринске дивизије, ступали су у борбу. Они су пролазили крај нас. Војници дивни, величанствени, са пушком у руци крећу се напред. Ми их поздрављамо. Познаници се довикују, желећи срећу једни другим. Официри се здраве.

Све је пуно самопоуздања и вере.

Жељан да што боље видим успуљао сам се на сам гробен.

Призор је био диван и грозан. Војници се крећу као фигуре на шаху. Али помисао колико ће и колико лешева покривати ово поље, испуњава груди болом. Рика топова, пуцањ пушака, ритмични пуцњи митраљеза, испуњавали су ваздух с пуном хуком. Занео сам се посматрајући овај призор. Сваки покрет наше војске пратио сам испуњен само једном жељом — да победимо што пре Турке.

Довикивање другова тргну ме из посматрања. Пук се кретао. Сиђем брзо доле и са осталим прођемо кроз јаругу преко Пчиње на другу обалу. Са нама је ишла и коњичка артилерија. Наредба је била да се испнемо на онај камењар одакле би наша артилерија могла са успехом да дејствује на једну турску батерију, која нам је највише досађивала. Топове су војници на рукама изнели горе. Коњаници су сјახали и уз међусобна уз-

викивања изгурали топове, необично брзо на сам гребен горе.

Кнез је са штабом дојахао горе крај самих топова.

Одатле смо лепо видели турска одељења. Кратка команда и топови отпочеше своје страховито дејство.

И за време те борбе наш војник задржао је свој хумор и веселост. Неколико прасади залутало је међ наше војнике. За час су били похватани и уз веселе узвике повезани, и пребачени преко коња.

Знаш г. Докторе — говорио ми је један војник, чисто извињавајући се, ко зна где ћемо сапоћи јурећи Турке, па требаће нам вечера. И имао је право.

Турци су почели одступати.

Наш пук је добио наредбу да их гони а митраљеско одељење да дејствује на заостала одељења турске пешадије.

Наше митраљеско одељење, отворило је ватру од оне беле карауле, а пук се кренуо напред.

Са развијеном заставом, исуканим сабљама, пук је се кренуо да заврши започето дело.

Кратке команде и пук се кренуо прво касем па затим галопом.

Куршуми су пролетали као зоље. Ишли смо непрестано напред. Али смо наилазили само на врло мала, слаба турска одељења, која су се одмах предавала.

Ноћ нам је прекинула гоњење као и наредба да се зауставимо на месту на коме смо и ту да будемо на предстражи целе коњичке дивизије.

БРЕГАЛНИЦА

— Јов. Дучић —

Опраћемо тобом очи нашој деци,
И чело пророка у тренути судње
Реко, која поста у мачева звечи
Светлом међом измеђ истине и блудње.

Као варница си избила из мача
И свој пут просекла између два доба;
И дигла све огње из свог сјајног дроба;
Да би један народ знао да корача.

Зар вапијућих у великој ноћи
Осветљеним путем сада иде племе,
На рукама пуним победничке моћи
Носи своје родно небо као слеме.

Света реко где се огледнула слава,
Омађијан народ спустио је на те,
С побожношћу жреца и поносом лава
Своје беле орле и своје пенате.

Твој луч севну да се ужди ореола,
И носиш, до јуче непознате ником,
Све сунчане мреже и звездана кола,
И вриш под огњиштем и под жртве-

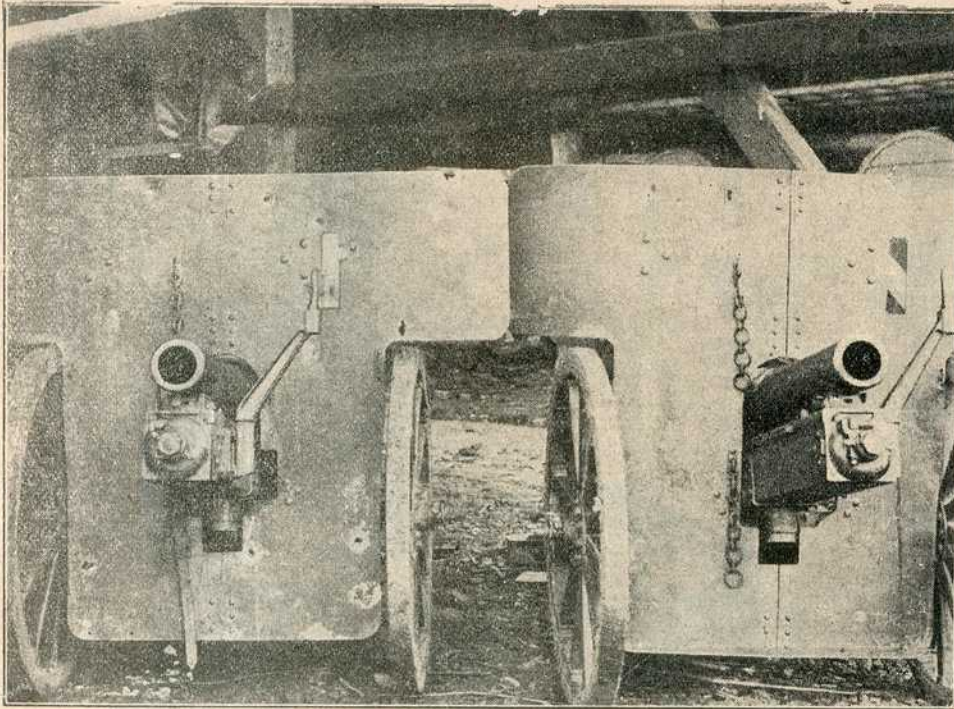

Њ. В. Краљевић Ђорђе

Две наше слике на овим странама показују два Краљева сина: престолонаследника Александра и краљевића Ђорђа, који су као синови Отаџбине личним примером показали, како се и на бојном пољу служи интересима мајке Србије, која је своје границе далеко одмакла благодарјећи томе, што смо сви, од синова из Краљевске палате до оних из бедних колеба свесно ишли у смрт за част Србије.

Као твоје ждрело што не зна да скрене,
И међе су срца неменљиве, преке:
Наша душа има боју наше стене,
И наша крв тече куд и наше реке.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Заплењени турски топови.]

Заплењена турска коњска опрема у Велесу.]

БАЛКАНСКИ РАТ

— у слици и речи —

Бугари у рату.

Бугарска је објавила рат Турској једновремено са Србијом. Главну команду над целокупном бугарском војском примио је формално Краљ Фердинанд, а стварно је радом руководио његов помоћник ђенерал Савов, коме је начелник штаба био ђенерал Фичев.

Бугарска војска подељена је на три армије овако:
I армија под командом ђенерала Кутинчева у јачини 65.000 војника, 50.000 бораца, прикупљена је између Нове Загоре и Јамбола и имала је за задатак да се развије између Лозенграда и Једрена.

II армија под ђенералом Ивановом са 100.000 људи 77.000 бораца развијала се на простору Хасково—Харманли—Трново са задатком да освоји Једрене, које је и узела уз помоћ друге српске армије.

III. армија под ђенералом Ратком Димитријевом,

популарним „Наполеончето“ са 74.500 војника, 58.000 бораца, прикупљена је између Јамбола и Бургаса са задатком да обухвати западно и источно турско крило.

Осем ове три армије и издвојене рилске дивизије, која је под командом ђенерала Степе Степановића, дејствовала са другом српском армијом, Бугари су своју другу пешадијску дивизију, без треће бригаде, упутили у долину Арде, да штити десни бок главне војске. Ова дивизија имала је 22.500 војника, од којих 17.000 бораца.

Први успех Бугара био је освојење Мустафа Паше, коју су Бугари одмах прекрестили на Свилен-град,

Истога дана када се водила крвава кумановска битка Бугари су извојевали сјајну победу на Кирк-Килисе.

На Лиле-Бургасу вођена је три дана љуба борба и најзад је свршена 18. октобра потпуном победом Бугара и поразом Турака, који су на Чорлу покушали да задрже победоносне Бугаре, али су и ту поражени 23. октобра.

После свога пораза код Чорлуа Турци су се повукли на утврђења Чаталце и ту су се, мора им се признати, сјајно држали. Бугари су много пута покушавали, да их и одатле отерају, али су се сви покушаји свршили без успеха, а са великим губитцима.

После турског пораза на Бигољу обустављена су непријатељства и почели преговори за примирје, које је 17. новембра утврђено.

После неуспелих преговора у Лондону крајем јануара настављене су борбе на Чаталци, на Булаиру и под Једреном, док у марту под снажним ударцем Срба и Бугара и Једрене није пало.

Поновни лондонски преговори довели су дефинитивно до мира. Тиме је дошло на дневни ред питање о разграничавању међу савезницима. Бугари су хтели за себе све, хтели су лављи део. На то остали савезници нису пристали. Последња тога била је мучки препад Бугара на Србе и напад на Грке 17. јуна, а каквим је плодом то њихово вероломство уродило свима је познато и о томе смо већ доста писали.

Рат за Бугарску формално је трајао целу годину дана, а биланс рата је ово:
У пасиви: 52.000 мртвих и несталих, око 10.000 инвалида, чије ће пенсије оптеретити годишњи буџет са 10—15.000.000 динара, 660.000.000 динара ратних трошкова, 150.000.000 динара утрошеног ратног материјала. Румунији уступљено 7525 кв. км. плодне земље у вредности око милијарде динара са 286.000 душа чисто бугарског народа.

У активи: добијено 23.257 кв. км. земље од западне Тракије, чега само око 3000 кв. км. културне земље, и прираштај у становништву од 660.000 душа већином мухамеданаца и Грка. Значи, дакле, да је Бугарска начисто добила 15.700 кв. км. са 37.000 становника. А добиле су Србија 39.047 кв. км. са 1.200.000 становника, Грчка 56.000 кв. км. са 2.600.000 становника и Црна Гора 5676 кв. км. са 230.000 становника. Турска, којој је после Лондонског Уговора у Европи остало само 9618 кв. км. са 420.000 становника спасла је сада укупно 10.201 кв. км. са 725.000 становника. Као нова држава долази уз то Албанија са 32.000 кв. км. и око 880.000 становника.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Из осме резервне болнице у Санаторијуму на Врачару

Ова наша слика представља једну групу храбрих наших официра, рањеника са Прилипа у друштву одличних чешких лекара д-р Фрање Буријана (бр. 1) и д-р Милана Јана (2) и красних ревносних милосрдних сестара г-ђице Лозанић (12), г-ђе Торбице (13), г-ђице Грујићеве (14) и г-ђе Лекић (17), које су са способним лекарима највише допринеле брзом оздрављењу ових наших хероја. Од официра на слици су: мајор Срдан Гајић (3), мајор Михаило Ванлић (4), капетан прве класе † Милован Стојадиновић (5), који је као командир митраљеског одељења 6. пука славно пао приликом бугарског мучког препада на Сушеву и чију смо лепу слику донели на страни 552. Капетан Александар Дукић (6) командир чете у 6. пуку, који је рањен и у рату с Бугарима. Резервни капетан Света Ђорђевић (7), рачуноиспитач Главне Контроле, командир чете у 6. пуку, који је у рату с Бугарима срећно прележао колеру. Резервни поручник Милорад У. Лазић (8); резервни поручник Боривоје Петровић (10); резервни поручник инж. Нешић; резервни поручник Михаило Станковић (11) и резервни капетан Тодор Димитријевић (17), а уз њих је и вредни њихов болничар, познати београдски берберин.

Срећан родитељ

— Окружен синовима ратницима —

Стари директор Трговачке Академије, уважени Борко Тодоровић васпитавао је свој пород у српском духу припремајући га за велике догађаје, које је доживело наше поколење. Кад је бојна труба позвала под заставу ратнике да се боре за остварење вековне идеје Србинове кућа Тодоровића била је једна од оних, која је испратила на бојно поље читаву четицу и то самих официра. Стари директор има четири сина и два зета и сви су српски официри. Синови му: артиљеријски потпуковник Борислав као командант коњичке артиљерије учествовао је у борбама на Куманову, Битољу, Рајчанском Риду, Радовишту и Грлени; резервни артиљериски капетан Бранислав, као командир муниционе колоне брдске артиљерије, у првome рату био је под Скадром, где је уређивао и лист „Какарић“, а тамо је био и млађи брат коњички капетан прве класе Војислав као командир митраљеског одељења коњичког пука дринске дивизије, који је за време рата с Бугарима био према Арнаутима; резервни пешадијски капетан Мирослав, као командир чете у 8. пуку другог позива, био је под Једреном, а у рату с Бугарима на Ретким Буквама, Чупином Брду и Голешу.

Осем четири своја дична сина старина Борко испратио је на бојно поље и два зета: ђенералштабног пуковника Душана Пешића, начелника штаба Треће Армије

и пешадијског мајора Мирослава Томића, команданта II батаљона, VI. пука првог позива.

Старија му ћерка г-ђа Љубица Пешићка за време оба рата неуморно је делала у болницама у Ђуприји и у Београду, а и сам стари директор осетио је у себи младићске снаге, када у тако великим тренутцима ваља помоћи своме роду, па се добровољно примио тешке и напорне дужности комесара велике десете резервне болнице (руске, у другој гимназији). Ту дужност уважена старина вршила је онако како је то у стању само човек и Србин особина Борка Тодоровића.

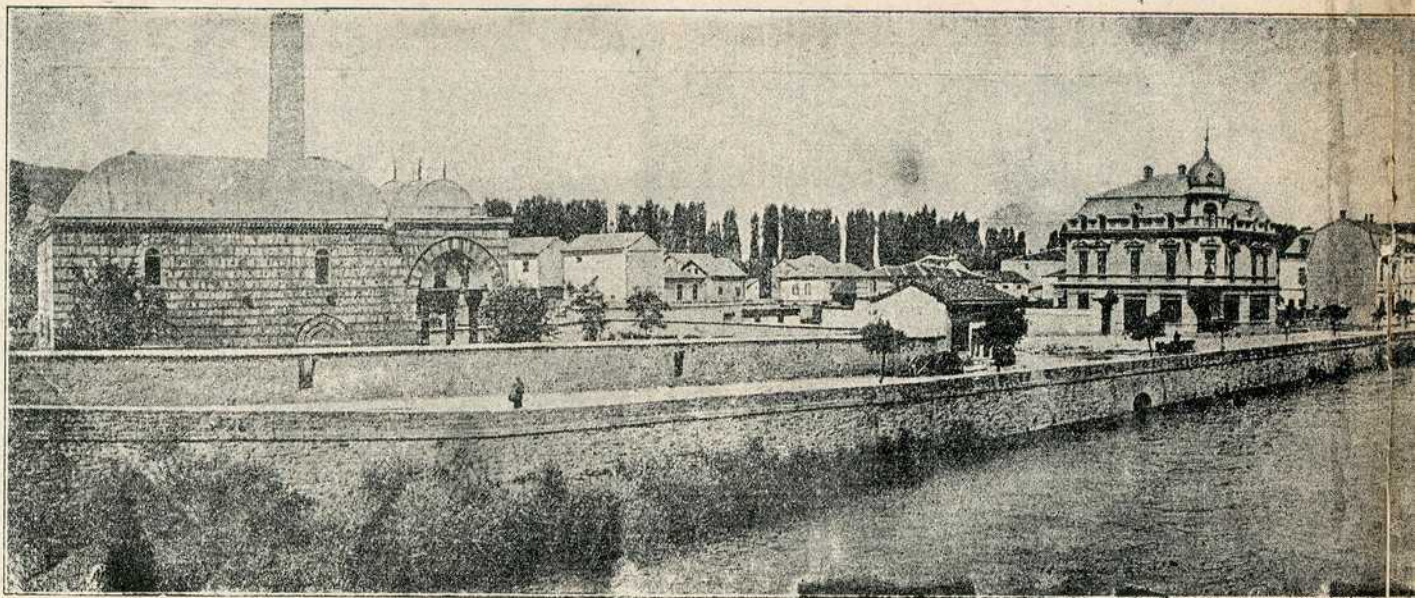
Нама чини ретко задовољство, када се одужујемо правди и својој дужности и сликом представљамо ову примерну и скромну српску кућу, која је дала толике борце, који су се на бојном бољу показали као прави Срби и родољуби. А да су на својој дужности сви били исправни и за углед показује, што су сви унапређени, а уз то су и сви одликовани.

Какве их војничке врлине красе и како су лепо васпитање добили у родитељском дому и с колико суљубави и пожртвовања вршили своје дужности дивно илуструје један по готову редак факт, да ни један од њих за сво време рата ни једнога сата није ни одсуствовао ни боловао. Од преласка границе до демобилизације нису своје команде ни за пола сата напуштали, а Бог је излио сву своју милост на старог директора и Душановца Борка, па му се сав честити и примерни пород вратио из небројених крвавих окршаја без и најмање повреде,

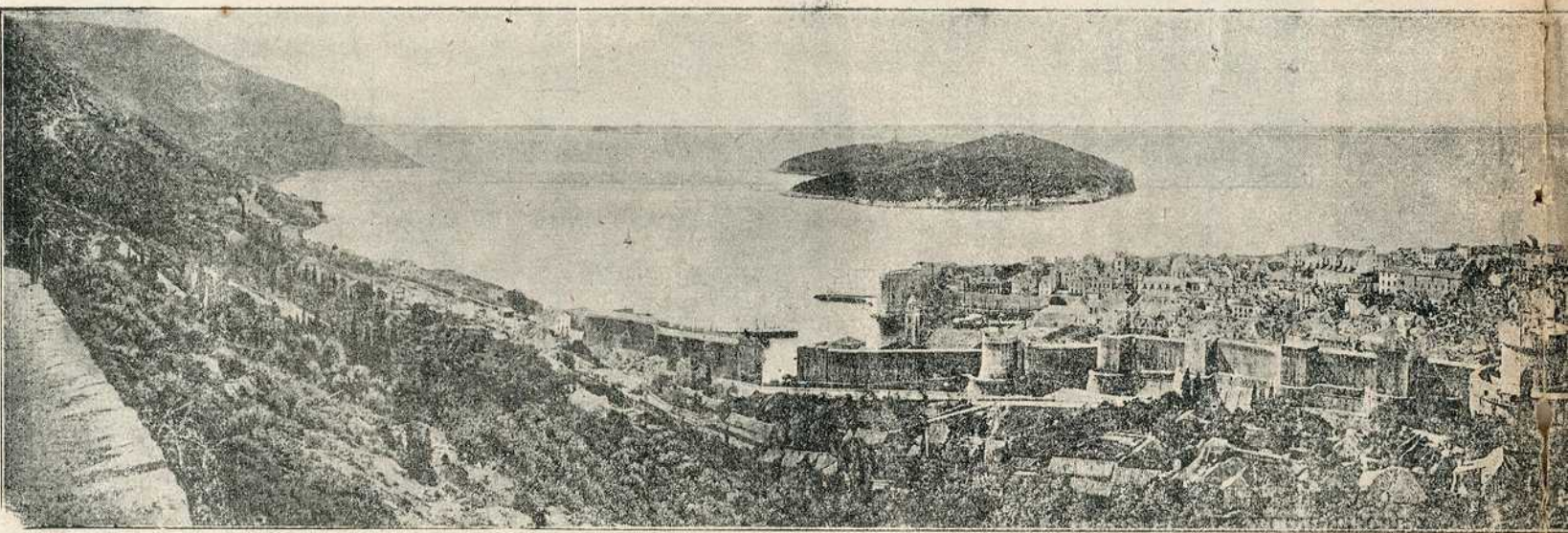

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

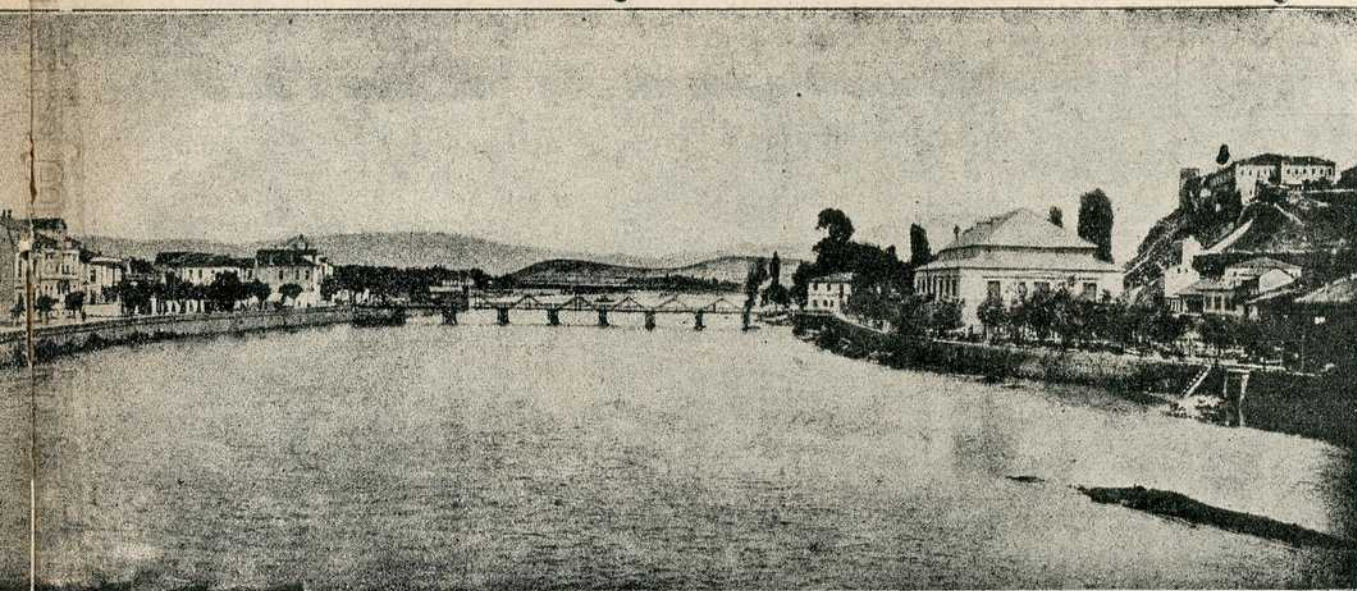
Душаво Скопје: Поглед с Душ

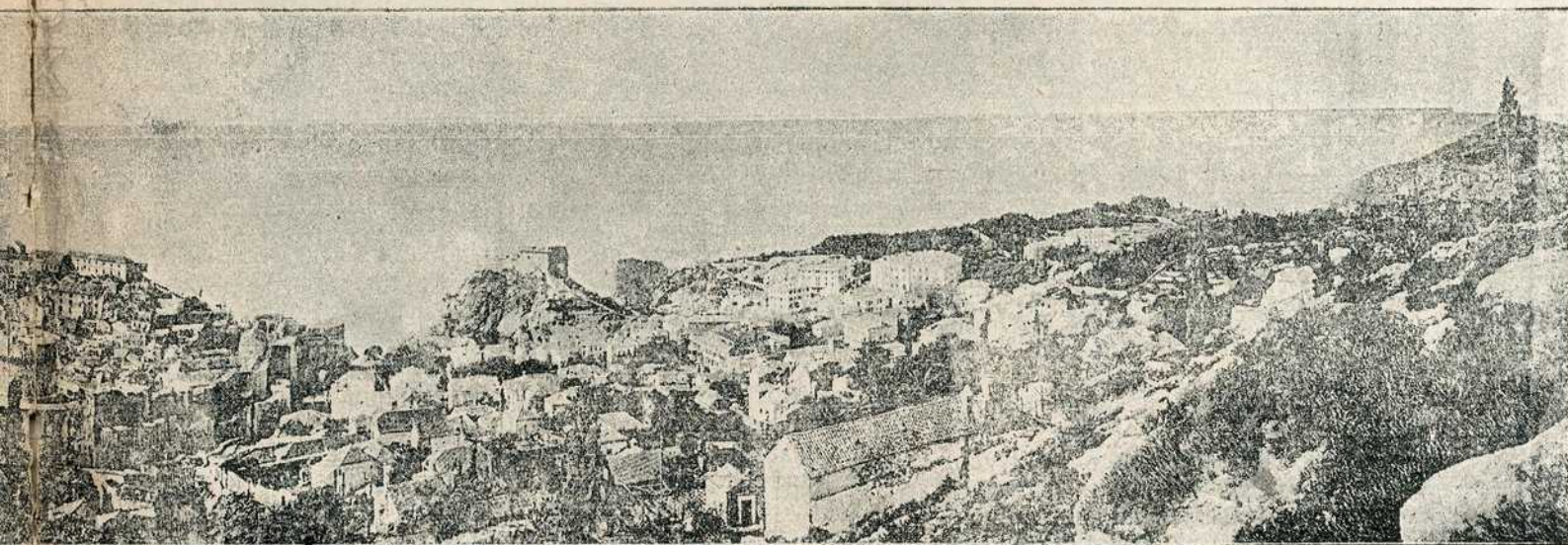
Са Јадрана: Изглед живописне

Душаново Скопје: Поглед с Душ

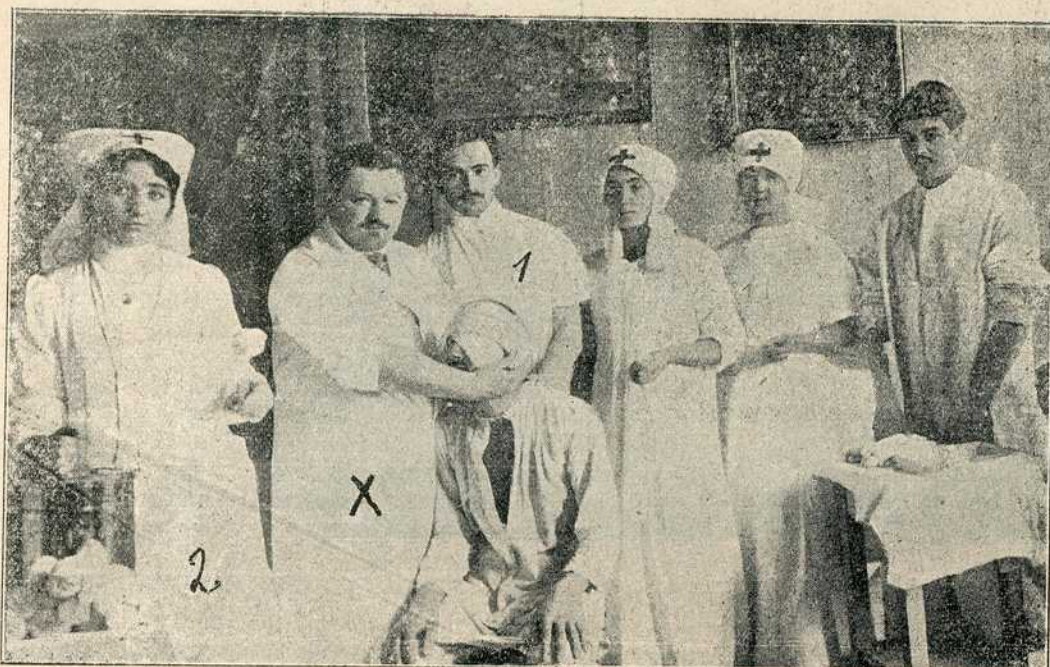
с Душанова моста уз Вардар

писане околине Дубровника

Душанова моста низ Вардар

Из болнице Кола Српских Сестара: Д-р Левит на послу.

НАШЕ ЖЕНЕ У РАТУ

— Савремена Српкиња достојна је као мајка Југовића мајке, сестра Царице Милице и друге Косовке Девојке —

У прошлости чланку ми смо поменули имена неколико уважених дама, које су много допринеле успесима Кола и његове болнице, Ми жалимо, што крај најбоље воље и свега нашег настојавања нисмо у стању да донесемо имена свих честитих и заслужних Сестара из ове дивно уређене болнице, а осећамо се обавезни да поменемо још оне, за које смо накнадно сазнали, да су на послу биле уредне, тачне, прилежне и да су се према рањеним јунацима понашале као сестре рођене.

Сваку хвалу и признање својом ревношћу и усрдношћу према рањеницима, поред именованих, заслужују у пуној мери и г-ђа Мица д-р Мих. Поповића, библиотекарка Народне Библиотеке; г-ђице Зора и Небесна Васиљевићеве; г-ђица Цаца ћерка ђенерала Боже Јанковића; г-ђа ђенералица Јустина Ил. Ђукнића, г-ђица Сеша — око рањеника неуморна — Драга И. Марковићева; г-ђа Олга д-ра Е. Михла; г-ђа Мица М. Шљивића, г-ђица Мирка Јевр. Грујића, г-ђица Јела Ст. Ђурчића, г-ђа Ема Мамулов, г-ђа Ангелина Ристе Одавића, г-ђа Емилија К. Ковачевића, г-ђа Софија М. Медовића, г-ђа Даца З. Ковачевића, г-ђа Тана Марковићка, г-ђа Фросина Ж. Марићка, г-ђа Смиља, супруга адвоката Блаже Ристића, г-ђа Милева Филиповићка, г-ђа Љубица Бл. Барловца, г-ђа удова пок. Свете Симића, бившег посланика Србије у Софији, г-ђа Милева Милановићка, г-ђа Роле, г-ђа Савка д-ра Жујовића, г-ђа Миленковићка, г-ђица Мица Ф. Ковачевићева, г-ђице Ивковићеве, г-ђица Ружа Лонткијевићева, г-ца Зорка Угричићева, кћи ђенерала Угричића, г-ца Нешићева, кћи пуковника Нешића, г-ца Љубица, кћи Стеве Тодоровића, г-ца Мара Ст. Поповићева, г-ца Завишићева, г-це Вука, Зора и Олга М. Николајевићеве, кћи пуковника Николајевића, г-ца Лепосава Бошковићева, г-ца Косара Св. Глишићева, г-ца Славка Герасимовићева, г-ца Наталија Ј. Бадемлићева, г-ца Љубица Мирковићева; г-ђе и г-це: Евгенија Војиновићева, Катарина Ј. Ђорђевићева, Стана М. Михајловићка, Јелка д-ра Чеде Михаиловића, Јованка Ж. Зјалићка, Марија Д. Кочовића, Даница Д. Кочовићева, Олга М. Поповићка, Лујза Буњола, Јованка М. Димитријевића, Мара С. Миленковића, Зора С. Миленковићева, Видосава Б. Прокића, Мица С. Радовановића, Милева Благ. Николића, Фанија Ст. Дуковића, Полети Роле, Марија I. Предића, Савка д-ра Миленковића, Ружа

и Мица П. Ивковићеве, Јелица Б. Гавриловићева, као и све остале које су тамо предано радиле, а имена им нисмо били у стању да забележимо.

Кад је реч о Кољу, његовом раду од оснивања до наших дана, и његовим успесима с пуно хвале и признања мора се истаћи рад једне од његових оснивачица и највреднијег радника у управи. То је симпатична г-ђа Делфа Ив. Иванића, која годинама с ретком прилежношћу врши дужност секретара, руководећи друштвеним пословима са необичним познавањем прилика и потреба. Она је душа Кола и понос његов. Таква је била до рата, а услуге њене нашим рањеним ратницима такве су и толике су, да се оне никад не могу и неће заборавити. У почетку рата била је неуморна у болници Кола у Београду. На њу је пао огро-

ман посао, али је она све савлађивала с толико самопрегоревана и љубави, да је то било достојно поштовања. Њен рад на српском Приморју достојан је дивљења. Када јој је супруг са војском избио на Море и постао први начелник у Драчу и г-ђа Делфа је похитала тамо, да се нађе на руци тамошњим рањеницима и болесницима, који су били у положају очајника, јер нити је било лекова, ни болница, ни постеља, ни сламе, а камо ли понуда. Г-ђа Делфа затекла је тамо јад и очајање. За неколико дана, захваљујући њеној енергији и племенитости, на Приморју су организоване примерне болнице снабдевене са свима најпречим потребама. Уз то у болницама она је малаксалим српским херојима била и отац и мајка и они што прездраве никад неће заборавити племенитост врле Српкиње г-ђе Делфе, коју ће вазда спомињати с хвалом и признањем, јер стотинама њих за свој живот само овој племенитој души имају да захвале.

Рад наших женскиња био је у складу са радом славних ратника и ако су, и јесу, хероји са Куманова. Прилипа, Битоља и Брегалнице достојни ратника Душана Силног и Милутина Великог, и за савремену се Српкињу може с правом рећи: да је достојна наследница Југовића Мајке, Царице Милице и Косовке Девојке.

Осветници Косова и Сливнице

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† Никола Јов. Николић

водник у VII пуку II позива. Славно пао на Чупином Брду.

На Чупином Брду био је крвав окршај и ту смо имали велике губитке и у официрима и у војницима. Ту је славном смрћу завршио свој млади живот и резервни потпоручник Никола Јов. Николић, чиновник београдске Удеоничке Задруге. Пао је од небратске руке Бугара, за чије се Једрене борио све док оно није пало. Николић је био веома симпатичан човек и вредан и способан чиновник, чија је смрт ожалостила све оне који су га познавали.

Пок. Николић је рођен у Београду и овде је изучио основну школу и пет разреда гимназије, а по том је као деловођа у трговини свршио трговачку школу Београдске Трговачке Омладине.

Слава Славно палом!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ИЗ НАШИХ БОЛНИЦА

Резервна војна болница у Крагујевцу.

НАШИ ЈУНАЦИ

Резервни пешадијски поручник

Милутин Крњајић

КОМАНДИР ЧЕТЕ У 16. ПУКУ

Жудећи за слободом напустио је свој родни крај и војничку каријеру у туђој војсци и дошао у Србију да својим знањем корисно послужи своме народу. Као скромни наставник гимнастике и борења у I. београдској гимназији и београдском „Душану Силном“ он се свесрдно трудио, да оправда гостопримство, које је у нашој средини нашао. У очи саме објаве рата примљен је за српског поданика и као школован војник произведен за резервног потпоручника. Пошао је у рат као водник 16. пука и прославио је и себе и свој пук. Учествовао је у 25 борби: на Рујну, Куманову, Мукосу, Бакарном Гувну и Битољу и на Сушеву, пред Штипом и на Грленским положајима. У рату с Турцима био је јунак коме су се сви дивили. Бољег ни активног официра није било у свој дивизији. У рату с Бугарима показао се и као беспримерно лично храбар и као славан вођа чете. На источном Грленском Вису, истакнут сувише испред осталих наших одељења, на 20—30 метара од бугарских ровова, он се држао неколико дана са својом четом, на коју су Бугари безуспешно наваливали десет пута јачом силом. Каквој је пакленој ватри ту његова чета била изложена показује факт, да су му у чети била 63 војника живи затрпани. У неколикодневним крвавим борбама имао је у чети ове губитке: 36 мртвих, 37 рањених, 55 контузованих и 2 нестала. Остао је он са неколико здравих војника, али положај су задржали и Бу-

гарима задали несравњено веће губитке. У тим борбама његова чета потрошила је 52.000 метака и 65 бомби.

У овим борбама десна му је рука био са својим митраљезима капетан Димитрије Т. Андрејевић, који се показао Обилића достојан. Ова два официра су дика српске војске, а част и понос 16. пешадијског пука Цара Николе II.

За велике заслуге своје скромни поручник Крњајић добио је и одговарајућу награду. Поред сребрне медаље за храброст и поручничког чина добио је највеће одликовање, што га наша Отаџбина може дати своме јунаку, Карађорђевој Звезди с мачевима, коју је он у истини у пуној мери заслужио.

Пешадијски капетан прве класе

Димитрије Т. Андрејевић

КОМАНДИР МИТРАЉЕСКОГ ОДЕЉЕЊА 16. ПУКА

Пешадијски капетан прве класе Димитрије Андрејевић са својим митраљеским одељењем одликовао се где год се појавио. За заслуге у првом рату награђен је чином и златном медаљом за храброст. У другоме рату још му се боље пружила прилика да покаже своју вредност и он ју је показао у пуној мери. На Грленским Висовима он је био јунак, коме су се сви дивили. Са својим митраљезима он је много допринео, да се сваки бугарски против-напад одбије. Награђени јунаци са Грленских положаја с усхићењем и дивљењем говоре о држању овог храброг капетана, коме је за показано Обилићевско јунаштво једина награда ових неколико искрено написаних речи.

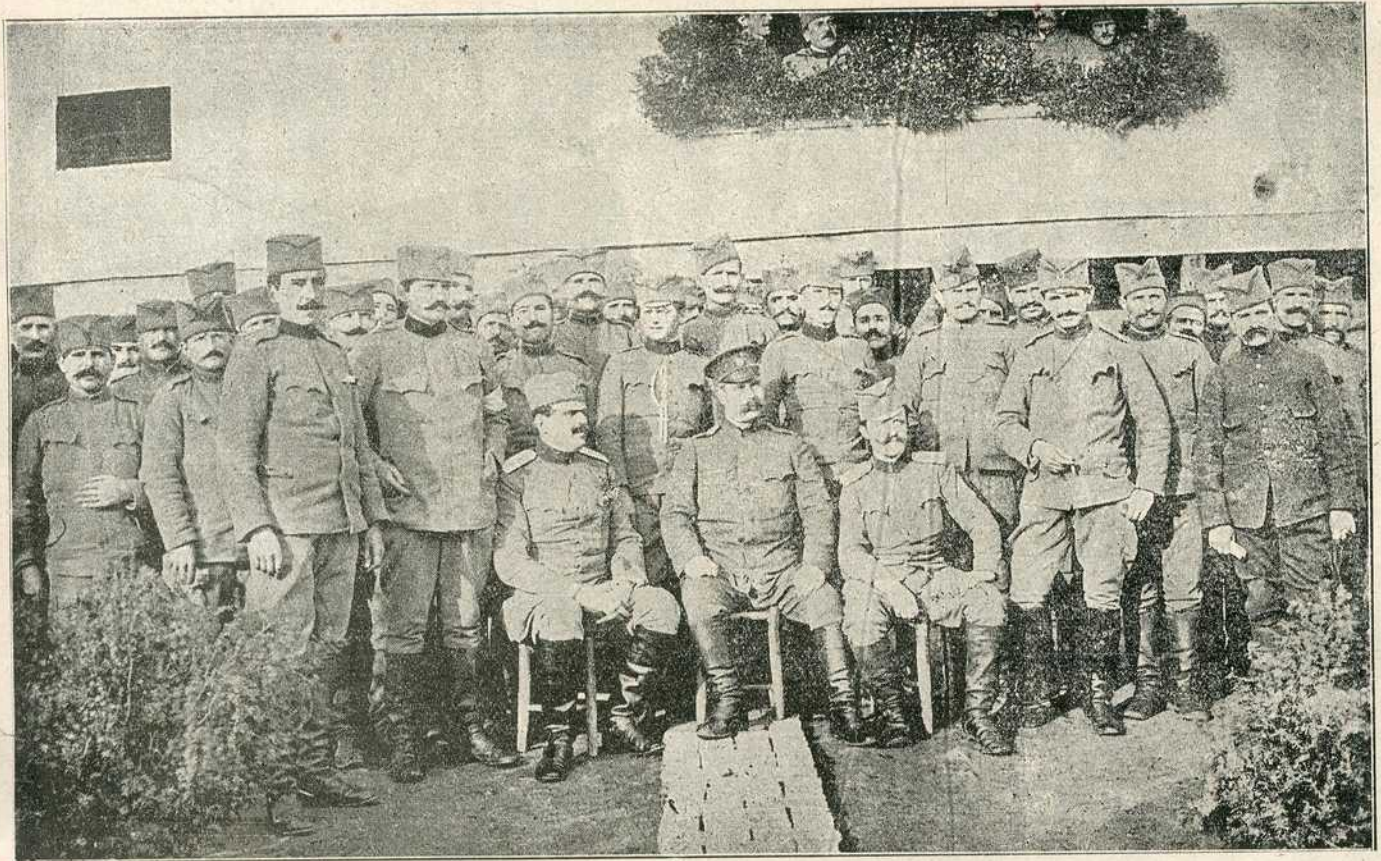

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

Наши под Једреном: Српска коњица са својим гостом бугарским пуковником

Наши под Једреном: Српска коњица у друштву Бугара

Учитељски губитци

— У два последња рата —

Учитељски ред у борбама за освету Косова и проширење Србије особито се одликовао и многе је жртве поднео.

Колико смо могли забележити од учитеља своје животе на олтар Отаџбине положили су:

Резервни пешадијски капетан **Богдан Ерић**, учитељ у Дражевцу, водник у III. батаљону 18 пука (види страну 526). Славно пао на Великом Говедарнику 8. јула.

Резервни пешадијски капетан **Тома Соколовић**, учитељ у Брању, командир чете у 2. пуку II. позива, (слика на страни 472). Славно пао пред Кочанима.

Резервни пешадијски поручник **Димитрије Смиљковић**, учитељ у Лукову, ађутант 14. пука другог позива, подлегао колери у Велесу 17. јула. (Слика на страни 489).

Резервни пешадијски потпоручник **Коста Живковић**, учитељ из Венчана, водник у 11 пуку Карађорђа, (слика на страни 440). Славно пао на Дренеку.

Резервни пешадијски потпоручник **Милан Ристовић**, водник у 2 пуку Кнеза Михаила, (слика на 488 страни). Славно пао 18. јула на Брегалници.

Резервни пешадијски потпоручник **Драгољуб Ј. Симић**, управитељ у Лађевцима, водник у 10 пуку, учествовао у походу албанског одреда и у биткама под Скадром, а славно пао 18. јула на Дренеку.

Резервни пешадијски потпоручник **Љубомир И. Гајић**, учитељ у Риђокама (Посаво-Тамнава), командир чете у 6. пуку престолонаследника Александра, тешко рањен на Сушеву 17. јуна, а 20. јуна ранама подлегао у Штипу. (Слика на 522. страни).

Резервни пешадијски потпоручник **Јордан Поповић**, учитељ у Боњинцу, водник у 3. пуку другог позива, подлегао колери 13. јула у Кочанима (слика на страни 573).

Резервни пешадијски потпоручник **Радован Л. Павловић**, подлегао ратним тегобама 18. новембра 1912. под Једреном (види 548. страну).

Резервни коњички потпоручник **Божидар Ђ. Јанковић**, (слика на страни 670).

Резервни пешадијски наредник **Ђурађ поп Лазић**, славно пао у рату с Турцима.

Резервни пешадијски наредник **Петар Пешић**, учитељ из Смрдана, водник у 2. пуку II. позива, славно пао пред Битољем. (Види 549. страну).

Резервни пешадијски наредник **Александар Р. Михајловић**, учитељ из Рогојевца, допао тешких рана 18. јуна на Овчем Пољу, а 19. умро од рана у Скопљу (слика на 584. страни).

Живота И. Лукић, бив. учитељ из Милошевца, округ смедеревски, подлегао ратним тегобама 28. августа 1913.

Светислав Ж. Петровић, управитељ у Кладову, комесар муниционе колоне тимочке дивизије другог позива, подлегао ратним тегобама 22. августа 1913.

Осем њих учитељски ред у овим ратовима изгубио је и ове своје врсне другове:

Драгиша Антонијевић управитељ из Маслошева, Димитрије Илић, Јевта Радовић, управитељ у Карану, округ ужички, Василије Терзић, учитељ у Крушевцу, Живојин П. Стојиљковић, управитељ у Кривом Виру, Драгољуб Рајковић, учитељ у Врби, срез жички, Михаило Цветковић, Војислав Спирић учитељ у Рековцу, Јевта Џуковић, учитељ у Поћути, ваљевски округ, Михаило Веселиновић, учитељ у Балајинцу, срез добрички, Михаило Поповић, управитељ у Ариљу, Димитрије М. Марковић, управитељ у Великој Крсни, Милош Стојановић и други.

Слава свима, који ни животе своје не зажалише за остварење вековнога сна српског народа!

Косовски осветници

Пешадијски капетан
† **Миливоје Ј. Крстић**
командир чете у VIII. пуку I позива
Славно пао на Куманову

Овај поносни син Хајдук Вељкове Крајине пао је у моментима, када се битка решавала у нашу корист, благодаречи беспримерној храбрости српских официра и њихових војника. Крстић је славно пао за Отаџбину и име његово увек ће се с хвалом спомињати.

Слава му!

Напомена: Већи број слика поручених за овај број нису нам на време стигле, те смо принуђени били да пустимо лист и без слика, које су описане у тексту овога броја.

Осветници Косова и Сливнице

II ПЕШАДИЈСКИ МАЈОР

† **Божидар Стојковић**

Славно пао на Сушеву II

Више пута до сада помињали смо име јунака мајора Боже Стојковића, који је херојском смрћу пао на Сушеву у зору 17. јуна приликом мучког напада Бугара на VI пук у коме је мајор Божа командовао батаљоном. У једном моменту очајничке борбе мајор Божа нашао се са свих страна опкољен бугарским војницима.

— Предај се, бре братко, викну му један бугарски официр.

— Матер вам шопску, Србин се овако предаје грмну Божа и једним метком из свога револвера на месту уби бугарског официра, па са голом сабљом јурну у најгушће непријатељске редове у сигурну смрт. Озлојеђени Бугари га искасапише, па се и тим не задовољише, но га натакоше на ражањ и испекосе. Мајор Божа је мученички али славно скончао за част и славу Отаџбине.

Мајор Божа је с врло добрим успехом свршио 31. класу Војне Академије и потпоручник је постао 2. августа 1900. године. У турском рату се у свима борбама одлично показао, те је за храброст и војничке врлине, показане на бојном пољу, унапређен у чин мајора и одликован златном медаљом за храброст.

Резервни пешадијски поручник

† **Тодор Здравковић**

Славно пао на Грленским Висовима

На источном Грленском Вису, где је крв потоком лила, пао је јуначком смрћу резервни поручник Тодор Здравковић, водник у II батаљону II пешадијског пука Књаза Михаила. Једна чета из 16. пука под командом резервног поручника Крњајића истакала се и сувише напред и држала се на заузетом положају и ако су га Бугари засипали ватром и јачом снагом покушавали да наше протерају. Да ојача ту чету пошао је поручник Тодор са својим водом напред. Бугари то примете и оспу на овај вод страховиту ватру артиљеријску, митраљеску и пешадијску. Напред је била сигурна смрт, натраг, чинило му се, чека га срам. И поручник Тодор претпоставио је царству земаљском царство небеско и на челу вода појурио напред у сигурну смрт. Од његова вода није ни један стигао до Крњајића добро укупане чете, јер је бугарска ватра све покосила. Поручника Тодора ударило је једно зрно по сред чела и он је пао и без јаука. То је било ноћу између 10. и 11. јула у 2 часа по поноћи.

Поручник Здравковић родом је из села Мечковца, у срезу косаничком, округ топлички, свршио је пешадијску подофицирску школу. Ожењен је и има двоје деце. Био је практикант у срезу косаничком.

У рату са Турцима био је необично храбар и одликован је златном медаљом за храброст и унапређен у чин поручника.

Био је добар војник и ваљан човек, кога су волели и у војсци и у грађанству.

Слава славно палим!

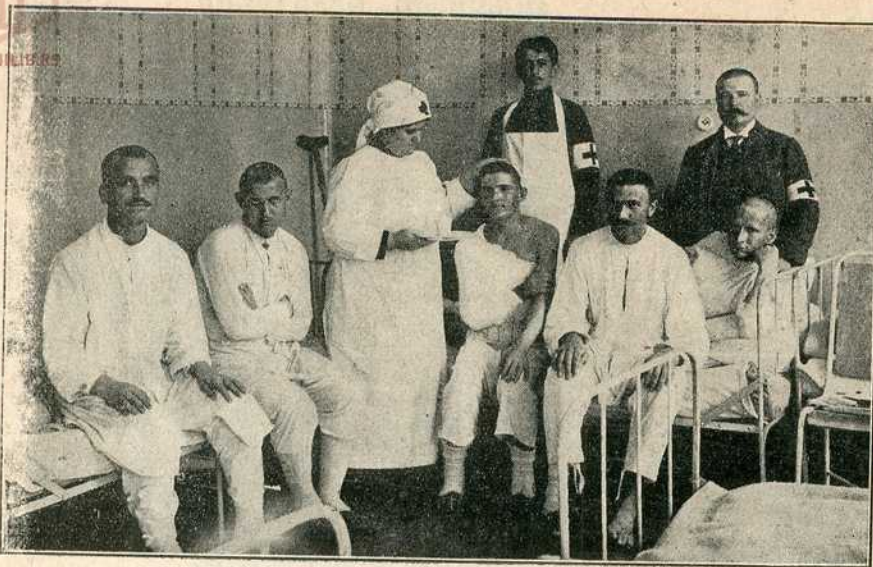

Жртве своје дужности

† **Александар П. Спирић**

околни шумар у Прокупљу

Као резервни пешадијски наредник и водник у трећем батаљону првога пука другога позива Александар је учествовао у свима борбама Недићеве дивизије с Тур-

Из осме резервне болнице: Рањеници у соби вредне болничарке г-ђе Милице Милић из Велике Кикинде

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

Поручник † **Теофило Викторовић**

Пао у борби с Арнаутима

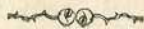
Међу првим нашим официрима, који су пали од руке дивљих Арнаута, био је пешадијски поручник *Теофило Викторовић*, командир чете у 14. пуку првога позива.

Четрнаести пешадијски пук месец дана борио се са Арнаутима, који су веома нерадо давали оружје. Викторовићева чета вршила је разоружавање у селима леве обале Дрима. Неколико пута до дана, када је погинуо покојни Теофило, долазио је у болницу и тузио се на болове у грудима. Тога дана дошао је из истога разлога, не слутећи, да ће његова чета у то време имати да издржи изненадни напад из заседе. При прегледу код Теофила нашао је управник дебарске болнице, мајор др. Драгослав Поповић суви плеврит са десне стране и саветовао му да легне у болницу, но он није хтео, јер је желео да сврши разоружање, па после да се озбиљније лечи.

У повратку чуо је пуцањ, похитао је месту, где су Арнаути из заседе напали његову чету и са сузама у очима и речима: „Добри моји војници“, јурнуо је на мост у помоћ рањеним војницима. На самом мосту био је погубљен у чело и срушио се.

Требало је видети рањенике из његове чете, који су плакали помињући хероизам и доброту њиховог командира; требало је видети, како се пок. Теофило отимао из руку војника, који су га хтели задржати, јер су видели, да им командир срља у неизбежну погибију; напослетку требало је знати делање покојника у целом овом рату и оценити човека, који је херојски погинуо!

Поручник Теофило славно се одужио својој Отаџбини. Слава му!

Наши јунаци

† **Витомир Р. Цагић**

редов 3. чете, 3. бат., 4-ог пука „Стевана Немање“.

Разборити и интелигентни сељак ужичког краја Витомир је пошао у рат као обвезник 4. пука Стевана Немање, са којим је учествовао у свима борбама Прве Армије. Колера, која је покосила многе дивне јунаке наше уништила је и овај млади живот, који је био од велике користи својој околини, као напредан и разуман привредник. Родом је из Годечева, у срезу црногорском, у коме је био познат са свог богатог привредног знања.

цима и у првим борбама с Бугарима. Колера, која нам је прешла од Бугара, усели се у његово ратним тегама изнурено тело и он јој је подлегао 6. јула у Кочанима, где је остао да борави вечити сан са хиљадама својих ратних другова. Пок. Спирић био је окружни шумар у Прокупљу. Шумарску Академију свршио је на страни и међу школованим нашим шумарима цењен је као један од најбољих, те је смрт његова тежак губитак не само за породицу но и за струку, у којој је тако мало људи његових способности.

На мртвој стражи

— Ружа д-ра Винавера —

.... Сунце диже полако и опрезно тешку завесу праскорја и сумаглица и, као Мефистофел жељном и обамрлом од чежње и љупке радозналости Фаусту, указује надамаљско привиђење: брда са дијадемом снега, што се цакли и пресијава безбројним дијамантским шарамима.

У ваздуху паучинасто иње лепрша се и закачује се, на још зелене стабљике младог и до скоро бујног дрвећа.

На крову ниске и дугачке зграде, где су поређани многи казани, као да су полегале беле овце, чије је руно исткано од снега и леда. Од горе пада ни то пахуљица, ни то капља: први предзнак свирепе вејавице, која ће завејати цео простор, људе, биљке, путеве и стазе.

Студ је, студ...

Зима.

Али овде је врућина, у тој пространој, високој соби са поређаним креветима и великим столом код прозора.

До скоро је ту звучао звонак смех безбрижних регрута, кад уморни и заморени легали су да отпочину после вежба и маршева. Ал', у души оних, који су се сад пружили овде као укочене прилике равнодушности, отвара се перспектива која им помаља и указује она ажнена шрапнелима телеса, пут клизав и окорео којим се ваља пробити, авет глади на коју се не сме обраћати пажње. И тресу им се удови, и цвокоћу им зуби, и грчи се тело.

Она, милосрдна сестра, наже се изнад једног од њих.

— Зар ти је зима?!..

Видљив превод свести, која јој виче у души:

— Опет он има ватру...

Отварају се широко двокрилна врата, и она дугачка, узана, платнена ложница задржава се поред кревета.

— Број 17 доле, на шприцање!

Број 17! Баш онај, који од грознице не може да прозбори ни речи.

Његове упале очи очајнички и језиво прелазе са сестре на болничаре, који, без церемоније, скидају покривач и дижу ово човечије тело, што дрхти и стрепи.

— Опет нешто ново!

Нове муке! Нова неизвесност?! „Њој“ је толико жао! Али се савлађује. И као да је чула нечујни шапат његове душе, одговара благо, храбри га:

„— Није то ништа! После шприцања биће ти сав свим добро!“

Његове очи још моле и преклињу.

— Сићићу с тобом доле...

— Носите ме!... шапће мирно болесник.

Већ готово од самих врата одвуче је испрекидани шапат оног бедника, чији је врат, пун чирева, потпуно укочен од фачли и газе.

— Ја бих палачинку!

Као тамо на пољу пахуљице снега, тако и овде, из свију кутава, лете пахуљице молби и тражења.

— Лимонаду!

— Да ми скину гипс!

— Поморанцу!

— Да ме пунте кући!

Да ли ће све да запамти, и може ли све испунити?..

Доле већ све готово:

Раме је обнажено, наслоњено на сточић, иза златних наочари лекар посматра место где ће убости иглом.

Тихе сузе котрљају се по лицу оног, који не мисли на будућност опорављења, но се страши садашњости која ће да му причини незнани бол. „Она“ га глади по коси, милује по образу, муца неке речи пуне охрабравања.

Али осећа да је стеже обруч сажаљења, да је дави, као неки загушљиви дим формалина — саучешће.

И почиње да јеца, заједно с њим.

— А ви, да се склоните одавде!

Удаљује је груба опомена лекара.

Да, лекар има право.

Она не може више.

Излази готово бесвесно, али, из овога сунца љубави баца још један зрачак:

— Буди ми јунак Душане, само се мало претрпи!...

Као што се са брдског виса види велики комад околине, она сад јасно види колико је дужности још чека.

— Сад ће прво да попусти завој Ранку... Да донесе сутлијаш Андри... Да измери пулс... Да изради листу...

У овом великом, хладном, мрачном ходнику где нема кревета и болних лица, ни сјајних пеана, ни стерилизационог апарата, она нешто поче мислити о себи.

Малко је канда уморна од синоћњег неспавања код самртника, малко је канда клонула од јутрошњег пресвлачења толиких кревета. И јутрос канда није још до ручковала.

Не, не, сад ће горе, још има пуно посла.

Али ноге клецају, очи јој запљускује поток суза, и она, дрхтећи, отвара врата мале собе, из које допире запевка и, налик на животињско урликање, лелек младе жене, која њихајући се као врба, посматра својега војна.

„Она“ и ту налази посла. Гледа да ли кандило добро гори, поправља војнику црно посмртно капче, да се не би видео крупан шав од синоћне секције, намешта венац, који је јутрос исплела од насмејано-зеленог шимшира. И грли учвељену.

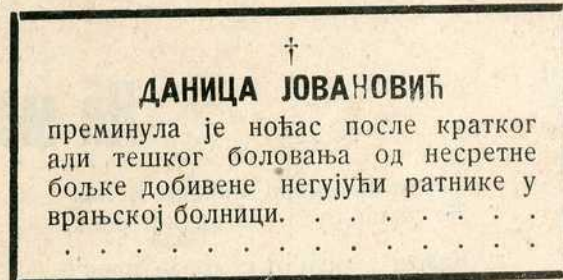
— Судбина је, драга. Чували смо га сви, али се није могло. Оди мало са мном, огреј се, смири се...

Тек сад, посматрајући промењено лице оног, који је још пре недељу дана поздрављао осмејком и очима пуним наде, сестра се сети да јуче, кад му је толико пута прала уста, заборавила је да себи опере руке, и да је данас осетила на образу отровне капљице туберкулозног шлајма, кад је додавала Петру малу, ручну пљуваоницу.

Све заборави да се чува, јер увек неки нови посао, а они су тако бедни, тако им непрестано потребује њена помоћ...

Али судбина зграби жртву пожртвовања.

Пре неки дан добила сам плакату са црним оквиром:

Паде неустрашими и храбри стражар на својој мртвој стражи!

Продавце и ревизоре молимо да нам с овим бројем пошљу новац и обраћун за све досадашње бројеве, а све непродате бројеве да нам одмах врате, јер нам с многих страна траже старе бројеве, а ми нисмо у могућности да их задовољимо.

Осветници Косова и Сливнице

Резервни пешадијски потпоручник

† Никола Јов. Николић

водник у VII пуку II позива.

Славно пао на Чупином Брду.

На мртвој стражи

Сву ноћ оштра мећава мела,
Не знаш пута, не видиш села.

Камен је пуц'о, с мраза плак'о,
Цвиљело гором дрвце свако...

Он нијем беше као челик,
Прислушкујући, горд и велик...

И свану... Свуда смет до смета,
Вране се купе на дрвета...

Он још на вису гора стари'
Са пушком чека и стражари...

Огрнут мразом мртав ледан
Стоји... И, ено, к'о ступ један,

Сребрн и сјајан, с врха горе
Подупро плаво небо Зоре...

Алекса Шантић.